

Traneodders Kysthistorie

En lokalhistorisk beretning om kystens historie.

I forbindelse med den historiske infotavle som Svenstrup Lauget har opsat ved Traneodde vil jeg følge op med en historisk beretning om kystens historie og de to små fiskeleje, som blev bygget der. Flere lokale fiskere sejlede ud fra Torup Strand, blandt disse var der Rasmus Hansen som boede på "E Ramsel", der havde fisket i mange år. I 1951 er Rasmus uheldig og falder over bord fra sin båd og druknede under sit fiskeri. Trods en stor eftersøgning ved vodtrækning blev han aldrig fundet. Så var der Chresten Hansen som bosatte sig næsten i strandkanten. Han blev tvangsindkaldt i den tyske flåde kort før 1. verdenskrigs afslutning, så han nåede ikke at komme direkte med i krigen.. Chresten købte det Tyske Vagthus – som gendarmerne havde brugt når de patruljerede langs kysten (1864 - 1920). Dette var starten til det lille fiskerleje. Vagthuset brugte han til fiskeredskaber. Derefter byggede han en lade, som familien brugte til beboelse. Om vinteren når kulden meldte sig, flyttede familien fra stranden til bedstemoderens hus. 1924 bygger han træhuset, som ligger der i dag. Dette sted blev så permanent bolig for hele familien.

Figur 1: Fisker Chr. Hansens hus, som det så ud i 1924

Chresten fiskede fra motorbåd - konen kørte på cykel og solgte fiskene i område. Senere efter konens død, anskaffede han sig en varebil, så han selv kunne sælge sine fisk. Men det var ikke kun fiskeri han udførte - modstandsbevægelsen nød også godt af hans kendskab til Lillebælt, adskillige har han sejlet over til Home på Fyn, når de var forfulgt af Gestapo. Da den engelske bombemaskine blev skudt ned den 23 april 1945 ved Karlsminde, var han ligeledes med til at redde den eneste overlevende med sin motorbåd.

Historien fortæller videre, at en modstandsgruppe fra Augustenborg kontaktede Chresten, da han præcis vidste hvor den nedskudte bombemaskine lå. Han sejlede nogle fra gruppen hen til vraget, hvor de så dykkede ned og fik flere hundrede maskingeværpatroner bragt op i båden - disse blev så senere sendt til Århus, og brugt af modstandsbevægelsen. Chresten boede i huset til sin død, og dette er således afslutningen på hans livs kapitel, som der kunne fortælles meget mere om.

I 1951 byggedes så det næste hus på stranden. Det var fisker Jens Hansen (Jens fisker), han fiskede ligeledes fra kysten. Han var ungkarl, men blev senere gift med sin broder Lorenz Hansens enke. Det sidste hus byggedes i 1963 af Chresten Hansens søn Peter, næsten ved siden af faderens. Han fiskede også, men havde det ikke som levebrød.

Følger man den nye sti langs stranden mod vest, ligger skoven "Lillebæk". Navnet er opstået efter skoven med den lille bæk, som i gamle dage danne grænsen mellem Himmærk og Torup. Den blev også i folkemunde kaldt for Præsteskov, idet den var en del af præstegårdens jordtilliggende.

Følger man kysten, er Brunckes sommerhus det næste man møder, dette har sin egen historie, fortalt af Jørgen Bruncke på et bånd jeg optog i 2006. I 1840 blev der bygget et hus på grunden, af Jørgen Christian Valentin. Valentin navnet stammer fra en Hollandsk soldaterfamilie som boede i Torup. Næste generation var en søn af formand, Jørgen Jørgensen Valentin - han fiskede ved siden af sit arbejde. Hver aften satte han sine garn, hvor han så om morgenen tog ud og røgtede dem. Fangsten solgte hans kone i Svenstrup. Efter fiskene var tandet om morgenen tog Jørgen så dagligt sin rygsæk på nakken og gik de ca. 10 km til fods, for at passe sit arbejde på Gøllinggård teglværk i Stevning - efter fyraften gik han så hjemad igen for at sætte garn til næste dag, så hverdagen har været barsk for at få familien til at overleve.

Et andet kapitel i historien, var stormfloden i 1872, hvor en stærk storm fra vest pressede vandet op mod Østersøkysten. Pludselig sprang vinden om i nordøst, som så bevirkede, at havet blev presset tilbage mod bæltene, hvor det ikke kunne komme hurtigt nok igennem. Dette udløste stormfloden, hvor vandet langs kysten steg langt over normalen og oversvømmede store arealer inde i landet. Det lille fiskerhus ved stranden blev svært medtaget, møblerne blev spredt rundt på egnen - huset var fyldt med sand og grus i vindueshøjde - familien blev genhuset et andet sted, men Jørgen fik gravet gruset ud, huset repareret og bjerget den del af indboet, der duede, hvorefter de flyttede tilbage til huset. Engang i 1880'erne forlod familien huset og flyttede til Guderup, hvorefter huset stod tomt i en del år. I 1896 brændte det forfaldne hus ned til grunden, formentlig påsat af omflakkende hjemløse, og grunden stod tom i mange år. Ad snørklede veje blev en af Valentins piger gift med Frederik Bruncke og således ender denne historie med, at Jørgen Bruncke bygger sit sommerhus på familiens grund.

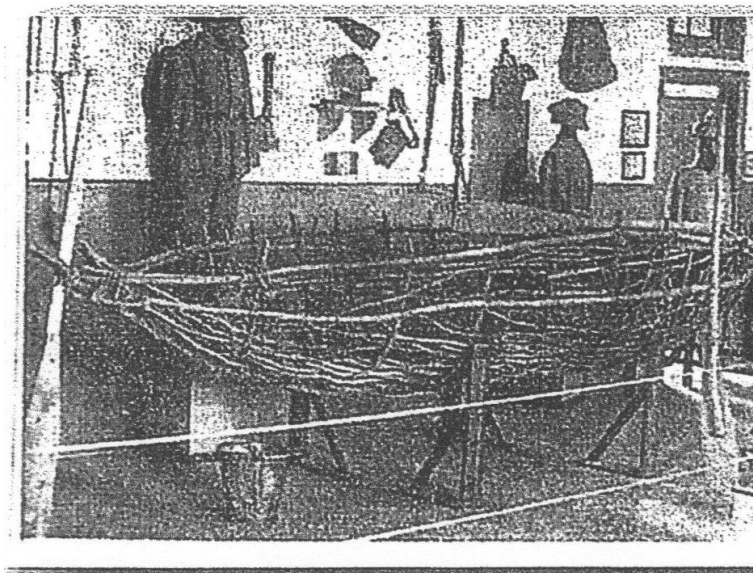
Følger man kysten forbi hjortefarmen, begynder det man kaldte for "Fæleden" (alsisk e'fe'le). Det var oprindeligt et fællesareal for bønderne i Himmærk, som blev brugt til afgræsning af kreaturerne og har med sin lave, fugtige bonitet været særdeles godt til dette formål. Arealet strakte sig helt hen til Karlsminde. Det blev ved udstykningerne i 1772 tildelt 5 gårde i Himmærk.

På den første del efter hjortefarmen, lå der et lille cementstøberi, som blev bygget og drevet af Jørgen Espersen fra Himmærk, Jørgen havde bygget en lille bliklade, hvor han så lavede cementsten og gangfliser. Han havde nemt ved at få fat i materialerne, idet han havde dem lige ved hånden, så sand og grus blev hentet ved stranden på trillebør, efterhånden som han skulle bruge det. Desuden har der været gravet sand til Danfoss, da de byggede i lunden mose. Taktikken var 1 læs sand og 1 læs jord med retur. De andre aktiviteter der har været i området vil jeg holde uden for denne historie.

Det næste man møder er Traneodde, som er en ca. 1 km lang stengrund der strækker sig ud i bæltet i nordøstlig retning. Navnet er et gammelt stednavn, som stammer fra fuglenavnet "Trane" stedet har været et yndet samlingssted for fuglene, der blev udryddet i Sønderjylland først i det attende århundrede. Der har også været en del strandinger på dette rev gennem tiderne, bl.a. den 27. december 1769 med sne og storm fra nord, hvor en yacht kom for langt ind og gik på grund. Besætningen bjergede sig selv i land. Lidt tilbage fra kysten på Traneodde havde Jørgen Espersen, (der havde cementstøberiet) bygget et skydeskjul, et trægerib der var overdækket med tang. Mod vest var der en skrå selvlukkende dør og et skydeskår mod vandet. Her sad ofte de ældre aldersrentenydere fra Himmærk, med deres gevær og skød sig en and eller to, som supplement til den daglige føde. Huset blev skyllet væk under en storm først i tresserne, og blev aldrig genopført.

Det næste er Traneodde fyr, men forud for dets opførelse skal vi tilbage i historien, nærmere den 29. juni 1864 hvor tyskerne fortrængte den danske hær og indlemmede Als under tysk herredømme, og hele nordøst kysten af øen blev nu grænse til Danmark med afpatruljering af Tyske grænsegendarmere. Dette medførte en masse smuglerier fra Fyn, som jo var dansk område. En skipper Banke fra Fåborg havde en næsten fast smuglerrute med daglige naturalier, som befolkningen manglede på grund af det tyske styres undertrykkelse. Men jeg har fået fortalt, at gendarmene lod dette smugleri foregå, mod en passende bestikkelse. Gendarmene, 8 mand på denne kyststrækning, boede på Skovgård i Himmærk (hvor Tyskerne havde tvangsudskrevet deres logi). I 1914 kom så første verdenskrig hvor næsten hver yngre mand fra gårde og huse blev tvangsindkaldt til tysk militærtjeneste. Dette medførte at man udstationerede russiske krigsfanger til at arbejde på gårdene, som erstatning for de indkaldte.

Mange af disse fanger var utilfredse med dette liv og prøvede at flygte fra kysten til Fyn, men led en krank skæbne og druknede under flugten. Mange steder på gårdene manglede der porte på laderne eller store bagetrug, om morgenen, de var så blevet fragtet til stranden, for så på dem, gjort et forsøg på at sejle sig til friheden. Kun i et tilfælde ved man med sikkerhed, at det lykkedes for tre fanger at flygte. De byggede en båd i Nørreskoven, i nattens mulm og mørke, af flettede grene og betrak den med en vognpresenning. De kom velbeholden til Home på Fyn.

Figur 2: Det flettede bådgerib, på museet i Sønderborg

1905 byggede tyskerne så Traneodde fyr, for at advare skibstrafikken mod Traneodde, Hesteskoen og den søndre stenrøn, som er i to lavvandede områder omkring 5 km ude i Lillebælt nord for fyret. I tidens løb har der været adskillige strandinger, navnlig på Hesteskoen. De første mange år var fyret drevet af gas, men er i nyere tid overgået til elektricitet.

Kilde : Peter Møller